

Inge Scholl

A Fehér Rózsa

Hitler-ellenes müncheni fiatalok a lelkiismeret ébresztéséért

„A Fehér Rózsa” volt a szimbóluma annak az ellenállási szervezetnek, amelyben néhány müncheni egyetemista – amint ezt Theodor Heuss mondta – „a lelkiismeret tisztaságát, az igazság vállalásához való bátorságot a frázis és a hazugság fölé emelte.” Addig az 1943. évi februári napig, amikor a Gestapo letartóztatta őket, terjesztették a Fehér Rózsa röpcéduláit, tanúságot téve a sötét korban egy másik Németországról. Inge Scholl – nővére Hans és Sophie Schollnak, akik barátaikkal együtt életüket áldozták eszméikért – a megmentett dokumentumok alapján elbeszéli az előzményeket és a mozgalom történetét. A müncheni egyetemisták elszánt megmozdulása a német ifjúság számára az igazságszeretnek és a bátorságnak mindig követésre méltó példája marad.

Amikor Hans 1942 késő őszén barátaival együtt Oroszországból visszatért, apja is szabadlábon volt már.

A harctéren és a kórházakban szerzett élmények Hansot és barátait érettebbé, férfiasabbá gyúrták.

Most még világosabban és tisztábban látták, hogy ezzel az állammal és pusztító örületével szembe kell szállni. A saját szemükkel is láthatták, hogy ott kint az emberélet mily hallatlanul nagy mértékben van kitéve a kockázatnak, és pusztul el pillanatok alatt. De ha már egyszer kockáztatjuk az életünket, akkor miért nem az igazságtalanság ellen, amely már az egekig kiált?

Most, visszatértük után azon a bizonyos búcsúesetén tett elhatározásukat még komolyabban vették.

Testvérem lakásához közel volt egy kis hátsó udvari ház szép nagy műteremmel. A művész, aki igen közel állt ehhez a körhöz, a rendelkezésükre bocsátotta,

amíg ő maga a fronton szolgál. Egyébként senki sem lakott a házban. Itt azután gyakrabban találkoztak. Sokszor éjszaka jöttek össze, és dolgoztak órákig a sokszorosítógépen a műterem pincéjében. Nagy türelmpróba volt számukra a sok ezer röpcédula lehúzása. De ugyanakkor eltöltötte őket a nagy megkönnyebbülés, hogy végre kiléphetek a tétlenségből, a passzivitásból, és most dolgozhatnak. Olykor egész éjszakát voltak képesek vidáman munkával tölteni. Ezt az örömet azonban beárnyékolta az idegeket patanásiig feszítő elővigyázatosság. Fájdalmasan tapasztalták, mennyire egyedül vannak, és talán még a legjobb barátaik is elszörnyedve húzódnának el tőlük, ha erről tudomásuk volna. Még ha csak tudtára jutott is valakinek ilyesmi, már ez önmagában óriási veszélyt jelentett az illető számára.

* * *

A röpiratok előállítását követően további feladatot jelentett azok terjesztése, hogy lehetőleg minél több városba eljussanak, hatásuk minél átütőbb legyen. Soha életükben nem csináltak ehhez hasonlót. Mindent jól át kellett tehát gondolni, és ki kellett próbálni. Melyik a legalkalmasabb mód arra, hogy a lakosság a röpcédulákhoz jusson? Hová helyezték el, hogy lehetőleg minden szem észrevegye, viszont a tettesnek nyoma vesszen? Becsomagoltak, és veszélyes szállítmányukkal elutaztak a nagyobb délnémet városokba, Frankfurtba, Stuttgartba, Bécsbe, Freiburgba, Saarbrückenbe, Mannheimba és Karlsruheba röpcédulákat terjesztetni.

Sophie Scholl

Hans Scholl

Christoph Propst

Alexander Schmorell

Willi Graf

Kurt Huber

A vonaton egy nem szembeötlő helyen kellett rakományukat elhelyezni, hogy ne tűnjék fel a cirkáló katonai őrzőjáratoknak, a bűnügyi rendőrségnek vagy a Gestapónak, amely gyakran az utasok poggyászának tartalmát is ellenőrizte a vonatokon. A városokban, ahova gyakran éjszaka érkeztek, és légiriadóba kerültek, arra kellett törekedniük, hogy feladatukat minél ügyesebben és sikeresebben hajtsák végre. Micsoda diadalérzés volt, ha egy ilyen szerencsésen végződő kaland után megkönnyebbülve alhattak hazafelé a vonaton, fejük felett a csomagtartón tudva a már üres és már veszélytelen koffert. De micsoda szorongás lett úrrá rajtuk, ha egy-egy szempár kicsit hosszabb ideig szegeződött rájuk. Mekkora izgalmat jelentett, ha néha egy idegen lépett hozzájuk, s mily megkönnyebbülést, ha továbbment. Szív és ész, érzelem és értelem dolgoztak itt szakadatlanul, hogy vajon számbavettek-e minden lehető körülményt, amely nyomukat eltünteti. Életük félelemben és rettegésben, örömben és jókedvben, kétségek közt és harcias elszántságban telt napról napra.

Az újságokban mind sűrűbben jelentek meg értesítések halálos ítéletekről, melyeket a népbíróság hozott azok ellen, akik – akár csak szóban is – szembefordultak a zsarnoksággal. Ma egy közismert zongoraművész, holnap egy mérnök, egy munkás vagy egy gyárigazgató volt soron. Akadt köztük pap, főiskolás vagy magasrangú katonatiszt, mint például a vezérezredes Udet, aki abban a pillanatban lebukott, mihelyt kellemetlenné vált nekik. Emberek tűntek el hangtalanul a színről, kialudtak, mint viharban a gyöngye gyertyaláng. És akit nem tudtak hangtalanul eltüntetni, azt díszes állami pompával kísérték utolsó útjára. Még ma is jól emlékszem Rommel temetésére. Habár mindenki előtt nyílt titok volt, hogy Hitler titkosrendőrei kényszerítették az öngyilkosságra, Ulmban mégis mindenkit, a legkisebb gyerektől a legöregebb SS-ig, akiknek csak barna uniformisuk volt, felszólítottak a megemlékezésben való részvételre. Még emlékszem rá, amint a zászló előtt elsurrantam anélkül, hogy tiszteltem volna.

Az újságok utolsó oldala tele volt az elesettek vas-keresztrel díszített névsorával. Olyannak tűntek ezek

az oldalak, mint valóságos temető. Csak a címlapoknak volt karakterük. Ott még mindig ilyeneket olvashattunk öles betűkkel, hogy mint például: „Gyűlölet a mi imádságunk – és győzelem a jutalmunk.” A sorok vastag, vörös csíkkal aláhúzva úgy hatottak, mintha felvágott erek lettek volna.

Gyűlölet a mi imádságunk...

Mi továbbmasírozunk, ha minden rombadől is...

A napilapok a sok gyászjelentéssel aknamezőhöz hasonlítottak. Jobb volt nem átfutni rajtuk. Mint egy aknamező, olyan volt az egész korszak, egész Németország – szegény, drága, árnyékborult hazánk.

Az újságok hallgatók és szűkszavúak voltak, persze nemcsak a papírhiány miatt. Az volt az egyetlen feladatuk, hogy a német szellem totális elködösítésének programját teljesítsék. Egyetlen szóval sem említették azt a falusi papot, akit azért hurcoltak el, mert a vasárnapi Miatyánkba nyilvánosan belefoglalt egy hadifoglyot, aki falujában végzett kényszermunkát. Egyetlen szóval sem adtak hírt arról, hogy naponta nem egy, hanem a halálos ítéletek tucatját hozzák. A folyóiratok és szemlék nem jártak szemlén a börtönökben, amelyek zsúfolásig tele voltak, bár a bentlakók már árnyékhoz és csontvázhhoz hasonlítottak inkább, mint emberi lényekhez. Nem látták ezeket az arcokat, nem hallották a kalimpáló szíveket, a néma sikolyt, amely egész Németországban végighasított. Nem írtak arról a fiatalasszonyról, aki a bombatámadások után egyetlen épen maradt kis börtöndjében cipelve halott gyermekét, bolyongott Drezda utcáin, keresve egy temetőt, hová halott magzatát elföldelhesse.

Nem akartak tudni arról az egyszerű német katonáról, akit az orosz front közepén elfogott a réműlet, amikor látta, hogy egy anya is visszamegy a pergőtűzbe, hogy halott gyermekét kezénél fogva maga után vonszolja.

Az újság nem hallott arról a beszélgetésről, amely apámnak egy barátja és egy börtönlelkész között folyt le egy üdülőhelyen, ahol a lelkészt idegösszeroppánással kezeltek. Naponta legkevesebb hét halálraíteltet kellett a veszőhelyre kísérenie. Az újság nem látta

annak a fogolynak fakó, halottszürke arcát, aki büntetésének letöltése után sugárzó örömmel jelent meg a portán, hogy átvegye ingóságait és elbocsátólevelét, ehelyett azonban megkapta a beutalóparancsot egy koncentrációs táborba.

Néha valóságos csodának tűnt, hogy eljött a tavasz. De a tavasz mégis itt volt, és virággal ajándékozta meg ezt az üres, racionalizált világot, és reménnyel töltötte el a szíveket. Az utcán gyerekek játszottak, és egy müncheni villamoson ismerős melódiát dudorászott néhány kisdíák: „Minden elmúlik egyszer, minden végéhez ér –, Hitler és pártja se soká él.” A felnőttek azonban nem mertek nevetni, pedig látszott rajtuk, mekkora felszabadulást jelentett volna ez számukra.

Egyik este Sophie sokáig várt Hansra. Újabban közösen béreltek egy kétszobás lakást. Háziasszonyuk többnyire vidéken tartózkodott, mert félt az éjszakánként München fölött köröző bombázóktól. Sophie csomagot kapott hazulról, tele almával, vajjal, egy nagy adag lekvárral, hatalmas fűzér kaláccsal és sok apró süteménnyel. Elképzelhetetlen gazdagság ebben a kiéhezett világban! A közös vacsora ma valóságos ünnep lesz! Sophie várt, várakozott. Vidám volt, mint már régóta nem. Megterítette az asztalt, a tea is kezdett már forni, és betöltötte illatával a szobát. Besötétedett. Hansnak semmi nyoma. Sophie örömteli várakozását növekvő nyugtalanság váltotta fel. Legszívesebben körületelefonálta volna barátait, hogy megtudja, kinél van a bátyja. De ezt nem lehetett. A Gestapo ellenőrzött minden vonalat. Leült hát íróasztalához. Megpróbált egy kicsit rajzolgatni. Ugyanis olyan régen jutott ehhez. Utoljára Alexszel a múlt nyáron. Hiába, ez a szörnyű kor minden olyan ténykedést elsorvaszt, amely nem a pusztá létharc. Asztalán most egy kézirat feküdt, egy kis mese, amelyet gyermekkorukban találtak egyszer ki a maguk szórakoztatására.

Ezt nővére most lejegyezte és elküldte, hogy Sophie rajzokat készítsen hozzá. Mindig nagy kedve lett volna egy képeskönyv összeállítására. De most képtelen volt rajzolni. Az aggódó várakozás teljesen fölemésztette fantáziáját. Miért nem jön még Hans? Bármire próbált is gondolni, nem talált kiutat. Az egész világot a szorongás fojtogató ködfelhője borítja. Át tud törni még egyszer ezen a napsugár? Anyja képe jutott eszébe. Időnként megjelent egy fájdalmas vonás a szeme és szája körül, amikor valamire már nem talált szavakat. Istenem, hány ezer meg ezer anyának az arcán jelenik meg ma ez a fájdalmas vonás...

Ekkor írta be Sophie kis naplójába: „Sok ember szinte abban a hiszemben van, hogy az utolsó időkét éljük. Minden jel arra mutat, hogy ez el is hihető. De vajon nem mellékes-e az, hogy hiszünk benne vagy sem? Mert minden korban és minden embernek nem kell-e állandóan azzal számolnia, hogy a következő pillanatban számot fog adni életéről Isten előtt? Honnan tudom, hogy a következő pillanatban élek-e még? Egy bomba ma számomra mindennek véget vethet. És felelősségem akkor se lenne kisebb, ha maholnap a földdel és a csillagokkal együtt pusztulnék is el. Nem tudom megérteni, hogy egyes „jámbor” emberek

miért aggódnak ma különösen Isten létéért, csupán mert azt látják, hogy a többiek karddal és gyalázatos tettekkel még az ő nyomát is el akarják tüntetni. Mint ha Istennek (érzem, mennyire minden az ő kezében nyugszik) nem lenne hatalma a hatalmon. Aggódni csupán az emberek létéért kell, mert ők elfordulnak attól, ami számukra az életet jelenti.”

Ebben az időben érte el a sztálingrádi öldöklés a tetőpontját. Fiatalok ezreit kergették irgalmatlan halálkatlanokba, ahol meg kellett fagyniuk, éhen kellett pusztulniuk, vagy el kellett vérezniük. Sophie maga előtt látta, amint fáradt és elfásult arcok hajolnak sápadt, alvó gyermekek fölé az agyonzsúfolt vonatokon, amelyek a Rajna vidékéről vagy a lebombázott északi városokból érkeztek.

Aquinói Szent Tamás a fürdést és az alvást ajánlotta orvosságként a szomorúság és a bánat ellen. Aludni, igen, aludni, ezt akart most. Nagyon, nagyon mélyen. Mikor aludta ki magát igazából?

Arra ébredt, hogy a folyosóról lépteket és halk nevetést hall. Végre itthon van Hans!

– Nagyszerű meglepetésünk van számodra. Ha holnap végigmegy a Ludwigstrassén, legalább hetvenszer fogod olvasni, hogy *Vesszen Hitler!*

– Mégpedig a béke színeivel írva, amelyet nem tudnak egyhamar eltüntetni – fűzte hozzá Alex, aki

Hanszal együtt lépett be a szobába. Mögötte föltűnt Willi, és hallgatagon egy üveg bort állított az asztalra. Most jöhet az ünnep! S miközben az átfagyott diákok fölmelegedtek, beszámoltak az éjszaka folyamán elkövetett merész csínytevésről. Másnap reggel Sophie korábban indult az egyetemre, mint máskor szokott. Kerülőutat tett, és végigment a Ludwigstrassén. Végre megpillantotta nagy betűkkel mázolván:

Nieden mit Hitler! Vesszen Hitler! Le Hitlerrel!

Amikor az egyetemhez ért, a bejárat fölött ugyanazzal a festéssel: *Freiheit!* Szabadság! Alatta két asszony foglalatoskodott meszelővel, nyilván, hogy a feliratot eltüntessék.

– Hagyják úgy, ahogy van – szólt nekik Sophie. – Hadd olvassák a többiek is, azért van odaírva. – Az asszonyok a fejüket rázták.

– Nem érteni. – Két orosz nő volt, akit kényszermunkára hurcoltak Németországba.

Miközben megállás nélkül, dühödten tisztogetták a Ludwigstrassét a becsstelen felírásoktól, a szikra átpattant Berlinre is. Egy orvostanhallgató, Hansnak a barátja, hasonló módon ellenállási központot szervezett azzal a céllal, hogy a Münchenben fogalmazott röpcédulákat Berlinben is sokszorosítsák és terjesszék. Freiburgban is akadtak egyetemisták, akik a müncheniek bátorságán felbuzdulva cselekvésre szánták el magukat. Később egy diáklány magával vitt egy röpcédulát Hamburgba, ahol talált egy kis csoportot, amely magára vállalta a sokszorosítást és a terjesztést.

Így is gondolták Hans és barátai, hogy majd lassan minden nagyvárosban egyik a másik után alakulnak meg az ellenállási góczok, és majd ezekből fog kibontakozni minden oldalról egy általános, mindenre kiterjedő ellenállási szellem.

A házfeliratokat csak nagynehezen tudták eltüntetni, végül is inkább leragasztották őket. Huber professzor azon volt, hogy egy új röpiratot fogalmaz, amely most kiváltképpen az egyetemistákhoz szól. Miközben Hanszal ennek a kiáltványnak az alapeszméjén és gondolatain vívódtak –, mert bele akarták szőni az elnyomott Németország minden gyászát és erkölcsi felháborodását –, Hans különös módon intést kapott, hogy a Gestapo a nyomában jár, és az elkövetkező napokban számíthat a letartóztatásra. Hans hajlott afele, hogy ezt a homályos és burkolt figyelmeztetést ne vegye komolyan. Talán jó szándékú ismerősei féltették, és vállalkozása veszélyes következményeiről ilyen módon akarták megóvni. Hanem a dolognak éppen ez a befejezetlensége és homályossága taszította a legmélyebb kétségek közé.

Hagyja maga mögött az egész országot minden fenyegető veszélyével, és meneküljön szabad földre, Svájcba? Ez az ő számára, aki edzett sportoló volt és a hegyvidék kitűnő ismerője, nem jelentett volna különös problémát illegális úton a határon keresztül menekülni. Vagy talán nem elégszer élt át a fronton veszélyes helyzeteket, melyekből csak hidegvére és lélekjelenléte segítségével menekülhetett meg?

De mi történe akkor barátaival és hozzátartozóival? Szökése után nyomban gyanúba keverednének, s

ő akkor a szabad Svájcból nézné, amint a népbíróság elé, majd a koncentrációs táborba cipelik őket.

Sohasem tudná ezt elviselni. Száz száz is idekötötte, s ez az ördögi rendszer úgy volt megszervezve, hogy egyszerre száz élet is kockán forogna, ha ő kitenné lábát az országból. Neki kell egyedül vállalnia a felelősséget. Itt kell maradnia, hogy a fenyegetettek gyűrűjét minél kisebbre szorítsa, és ha minden kirobban, az egészet magára vállalja.

A következő napokban Hans kettőzött szorgalommal dolgozott. Nem volt szabad a Sztálingrad miatti gyász és megrendülés fölött némán és közömbösen napirendre térniük addig, amíg jelét nem adják, hogy ezt a gyilkos háborút nem minden német akarta csak úgy vaktában magára vállalni.

Egy napsugaras csütörtök délelőttre –, ez 1943. február 18-án volt, – annyira felhalmozódott az anyag, hogy Hans és Sophie, mielőtt elindultak az egyetemre, még egy koffert megtölthettek röpcédulával. Mindketten jó hangulatban voltak és mulattak, amikor a bőrönddel elindultak az egyetemre, habár Sophie az éjszaka azt álmodta, – s ezt nem tudta kiűzni a fejéből – hogy megjelent a Gestapo, és elhurcolták őket.

Alighogy a testvérek elhagyták a lakást, egy barátjuk csengetett az ajtón, sürgős figyelmeztetést hozva magával. De mert a házban senkitől sem tudhatta meg, hogy hová mentek, tovább várt. Talán ettől az üzenettől függött minden.

Időközben mind a ketten az egyetemre értek. És mivel csak éppen néhány perc volt még vissza az óra végét jelző csengetésig, amikor megnyílnak az előadótermek szárnyasajtói, hirtelen elhatározással kint a folyosókon helyezték el a röpcédulákat. A maradékot pedig a legelső emeletről az egyetem hátsó udvarára szórták. Most megkönnyebbülve, el akarták hagyni az épületet.

De ekkor már egy szempár kísérté őket, egy szempár, amelynek gazdája rég nem a maga szívével érzett – egy szempár, amely a diktatúra fényképezőlencsésjévé egyszerűsödött. A házmaster szemei voltak ezek. Ekkor az egyetem minden kijáratát rögtön lezárták. Ezzel mindkettőjük sorsa megpecsételődött. A gyorsan mozgósított Gestapo azonnal elhurcolta testvéreimet a börtönbe, a hírhedt Wittelsbach-palotába.

*

Sophie Scholl biológia és filozófia szakos hallgató. 1921. május 9-én született Ulmban. Kivégezték 1943. február 22-én.

Hans Scholl orvostanhallgató. 1918. szeptember 22-én született Ulmban. Kivégezték 1943. február 22-én.

Christoph Propst orvostanhallgató. Született Münchenben, 1919. november 6-án. Kivégezték 1943. február 22-én.

Alexander Schmorell orvostanhallgató. 1917. szeptember 3-án született Münchenben. Kivégezték 1943. július 13-án.

Részlet a Pro Domo kiadásában Pécsen, 1998-ban megjelent könyvből. Fordította: Hetényi Varga Károly